

Stichting NIOC

Stichting NIOC en de NIOC kennisbank

Stichting NIOC (www.nioc.nl) stelt zich conform zijn statuten tot doel: het realiseren van congressen over informatica onderwijs en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.

De stichting NIOC neemt de archivering van de resultaten van de congressen voor zijn rekening. De website www.nioc.nl ontsluit onder "Eerdere congressen" de gearchiveerde websites van eerdere congressen. De vele afzonderlijke congresbijdragen zijn opgenomen in een kennisbank die via dezelfde website onder "NIOC kennisbank" ontsloten wordt.

Op dit moment bevat de NIOC kennisbank alle bijdragen, incl. die van het laatste congres (NIOC2025, gehouden op donderdag 27 maart 2025 jl. en georganiseerd door Hogeschool Windesheim). Bij elkaar zo'n 1500 bijdragen!

We roepen je op, na het lezen van het document dat door jou is gedownload, de auteur(s) feedback te geven. Dit kan door je te registreren als gebruiker van de NIOC kennisbank. Na registratie krijg je bericht hoe in te loggen op de NIOC kennisbank.

Het eerstvolgende NIOC vindt plaats op 18 maart 2027 in Arnhem en wordt georganiseerd door HAN University of Applied Sciences.

Reacties over de NIOC kennisbank en de inhoud daarvan kun je richten aan de beheerder:

R. Smedinga kennisbank@nioc.nl.

Vermeld bij reacties jouw naam en telefoonnummer voor nader contact.

Een leerplan Sociale Informatiekunde voor het HSAO

Herman van Lieshout
CAUSA/Hogeschool Eindhoven
Postbus 347
5600 AH Eindhoven

Samenvatting

Het VIT-project Leerplan Informatica HSAO heeft in één jaar tijd geresulteerd in een leerplan op het gebied van de beroepsspecifieke sociale informatiekunde in het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs (HSAO). De daarin beschreven leerplan-onderdelen zijn mede gebaseerd op een beknopt onderzoek naar informatica-toepassingen en hun gevolgen in het betrokken werkveld.

1 Inleiding

In 1986 constateerde de Commissie Hoger Onderwijs Informatieplan (CHIP) in zijn Eindrapport (1986:16): "Vrijwel zonder uitzondering maken alle vakgebieden op de een of andere manier gebruik van computers, waarbij de aard van de toepassing wordt bepaald door het vakgebied in kwestie. De computer dient daarbij slechts als een (bijzonder en zeker onmisbaar) hulpmiddel voor het formuleren en oplossen van problemen binnen dat gebied. Reeds op dit moment kan men zeggen dat de meeste (en op den duur alle) studierichtingen in het Hoger Onderwijs er door zullen veranderen (...) Daarom zal er veel moeten gebeuren ten aanzien van de leerplannen. De tot nog toe gebruikelijke oplossing van een separaat vak (zoals burgerinformatica, automatisering van de informatieverwerking en dergelijke) of een inleidende cursus programmeren, eventueel gecombineerd met wat appreciatie-onderwijs, blijkt in de praktijk niet effectief te zijn, omdat er weinig of geen relatie met het betrokken vakgebied tot stand komt. Hoewel zo'n constructie in de overgangsfase nuttig kan zijn als startpunt voor kennisverwerving, zal de echte innovatie binnen de vakken zelf moeten geschieden."

Dit fragment uit het Eindrapport CHIP wordt hier zo uitvoerig geciteerd, omdat het een treffende formulering biedt van de intentie waarmee in 1989 binnen het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs (HSAO) werd begonnen

met een landelijk leerplanontwikkelings-project. Het project beoogde, in één jaar tijd een leerplan Sociale Informatiekunde te produceren dat is toegesneden op de specifieke beroepen waartoe het HSAO opleidt.

Gedurende de jaren 1984-1989 heeft het Informatica Stimulerings Plan (INSP) een krachtige impuls gegeven aan het informatica-onderwijs in deze sector. Aanschaf van hard- en software, nascholing van docenten en het ontwikkelen van informatica-lesmateriaal werden in het kader van het INSP gesubsidieerd en gestimuleerd.

Daarbij speelde het HSAO zelf een grote rol: de nascholing en het vervaardigen van lesmateriaal werden vrijwel geheel door scholen uit de eigen sector verzorgd, hetgeen een extra impuls gaf aan de beoogde ontwikkeling.

In de INSP-periode is ook enige aandacht besteed aan leerplanontwikkeling: het Raamleerplan Sociale Informatiekunde was hiervan een van de resultaten.[1] Dit raamleerplan was echter nog zeer globaal van opzet.

Tussen dit raamleerplan en de circa 15 lesmodulen die inmiddels vervaardigd zijn, ontbraken nog de schakels van de meer toegespitste leerplannen per studierichting. In de INSP-periode zijn er twee geproduceerd: het leerplan Sociale Bedrijfskundige Informatiekunde voor de studierichting Personeelwerk, gemaakt door een samenwerkingsverband van de toenmalige Sociale Academies Markendaal, Eindhoven en Sittard; en het leerplan Sociale Informatiekunde voor de studierichting Inrichtingswerk, dat geproduceerd is door het automatiseringssteunpunt CAUSA van de Hogeschool Eindhoven.

In het kader van het Vernieuwingsbeleid Informatie Technologie (VIT) - de opvolger van het INSP - werd opnieuw de aandacht op leerplanontwikkeling gevestigd. Om een aantal redenen was deze aandacht op zijn plaats. Allereerst omdat het in de INSP-periode voor een te groot deel aan leerplanontwikkeling heeft ontbroken, waardoor de lesmodulen voor de gebruikers ervan vaak het kader missen waarin ze moeten functioneren. Vervolgens omdat leerplannen de gebruiker ervan méér ruimte geven om de lessen naar eigen inzicht in te vullen dan kant-en-klaar lesmateriaal. Tenslotte omdat bij de ontwikkeling van leerplannen rekening moest worden gehouden met de mogelijke uitkomsten van de discussie rond de nieuwe studierichtingenstructuur in het HSAO.[2]

In april 1989 heeft de Sectorale kerngroep HSAO van de HBO-Raad de hogescholen met een sector SAO verzocht, een offerte uit te brengen voor een leerplanontwikkelingsproject informatica. De offerte van Hogeschool Eindhoven werd door de Sectorale kerngroep gekozen voor indiening bij het VIT-management. Op grond van een positief advies van de kant van de projectmanager VIT-HBO heeft de minister van Onderwijs en Wetenschappen

per 1 november 1989 een subsidie van 350.000 gulden hiervoor beschikbaar gesteld. In januari 1990 werd, na een korte voorbereidingsperiode, de daadwerkelijke uitvoering ter hand genomen. In november van datzelfde jaar is het eindprodukt, het Leerplan Sociale Informatiekunde HSAO, aan de HBO-Raad aangeboden.

2 Het leerplan in grote lijnen

De Commissie Hoger Onderwijs Informaticaplan (zie Eindrapport CHIP, 1986:14) onderkent voor het Hoger Onderwijs drie opleidingscategorieën, voortvloeiend uit de indeling:

- fundamentele informatica, kortweg informatica: de formele studie van gegevensverwerkende systemen, waarbij men zich concentreert op de 'middelen': computers en programmatuur, methoden en data;
- informatiekundes: van een toepassingsgebied uitgaande specialisaties, waarin de informatica een essentiële rol vervult;
- toepassingen van informatica in andere vakgebieden, waarbij de betrokken vakgebieden als hoofdelement fungeren.

Het onderhavige leerplan is bedoeld voor het 1ste fase-onderwijs aan de reguliere agogische opleidingen, niet voor gespecialiseerde opleidingen tot sociaal informatiekundige c.q. differentiaties informatica of informatiekunde van opleidingen.[3] Als zodanig valt het onder te brengen in de laatstgenoemde opleidingscategorie: het is gericht op informatica-toepassingen die vóórkomen in het betrokken beroepenveld, waarbij de sociaal-agogische deskundigheid als hoofdelement fungeert.

Het leerplan bestrijkt het gehele informatica-onderwijs in het HSAO. Er wordt onderscheid gemaakt in een generiek deel: de basisinformatica, die voor iedere student gelijk is, en een specifiek deel: de beroepsspecifieke sociale informatiekunde, die per studierichting of differentiatie kan verschillen.

De basisinformatica wordt gepresenteerd als een typisch propedeuse-onderdeel dat inspeelt op de instroom van het HSAO, die waarschijnlijk nog een aantal jaren zal bestaan uit veel studenten zonder elementaire informatica-kennis. Dit gedeelte is in het leerplan als een afzonderlijk moduul beschreven. De eindtermen van de basisinformatica sluiten aan op de begintermen van de beroepsspecifieke sociale informatiekunde.

Deze sociale informatiekunde wordt gepresenteerd als een leerstofgebied dat in andere programma-onderdelen van de opleiding geïntegreerd wordt. Het betreft hier derhalve geen deelleerplan voor een afzonderlijk studietoonderdeel, maar een serie 'bouwstenen' uit het

leerstofgebied sociale informatiekunde die opgenomen (kunnen) worden in het curriculum van bestaande studieonderdelen. Ter aanduiding van deze 'bouwstenen' wordt hier verder gesproken van submodulen. [4] Studierichtingen binnen het HSAO kunnen het totale pakket sociale informatiekunde voor zichzelf uit deze submodulen samenstellen. Het leerplan bevat overigens ook aanbevelingen voor samenhangende pakketten met het oog op de vigerende studierichtingsindeling van het HSAO. De submodulen met betrekking tot het leerstofgebied beroepsspecifieke sociale informatiekunde worden uitgewerkt op een tweetal aspecten:

- applicaties en applicatiegebieden in het beroepenveld,
- sociale gevolgen van informatisering en automatisering.

3 Applicaties en applicatiegebieden

Het beroepsspecifieke deel van het leerplan is georganiseerd rond de informatica-applicaties die in het beroepenveld getraceerd kunnen worden. In elk werkveld werd onderzocht, welke computer-toepassingen daar gangbaar of in opkomst zijn.

Het beroepenveld wordt gekenmerkt door een hoge mate van diversiteit. Niettemin bestaat er binnen dat beroepenveld ten aanzien van het leerstofgebied Sociale Informatiekunde een duidelijk herkenbare generieke component, die aangeduid kan worden in termen van 'applicatiegebieden'. [5]

De volgende applicatiegebieden hebben gediend als ingang voor de ontwikkeling van submodulen:

- applicaties gericht op ondersteuning van het management
 - . planningssystemen
 - . begrotingssystemen
 - . management informatiesystemen, decision support
 - . inzetplanningssystemen
- registratie- en informatiesystemen rond de agogische praktijk
 - . cliëntregistratiesystemen
 - . personeelsregistratie- en personeelsinformatiesystemen
 - . bewonersregistratie in de intramurale zorg
 - . deelnemersregistratie in het cultureel werk
- applicaties voor data retrieval
 - . database- en databanktoepassingen (telematica)
- applicaties voor decision support in de agogische praktijk
 - . expertsystemen (bijvoorbeeld ter ondersteuning van diagnosestelling)
- applicaties voor gebruik door de cliënt

- . informatieverstrekking, zonder intermediaire rol van de agogisch werker
- applicaties voor gebruik door de agogisch werker in de directe relatie met de cliënt
 - . informatieverstrekking, waarbij de agogisch werker optreedt als intermediair
 - . budgetadvisering
 - . musische en ludische toepassingen

Deze applicatiegebieden komen in meer of mindere mate voor in alle werkvormen binnen het beroepenveld, met accentverschillen onderling en uiteraard met inhoudelijke verschillen. Zo verschilt het agogisch proces per werksoort en daarmee ook bijvoorbeeld een registratiesysteem: personeelsregistratiesystemen hebben specifieke eigenschappen in vergelijking met cliëntregistratiesystemen voor het maatschappelijk werk of met bewonersregistratiesystemen in het inrichtingswerk. In de submodulen is ernaar gestreefd, de generieke component steeds duidelijk zichtbaar te maken, naast de specifieke component.

Ten aanzien van deze applicatiegebieden liggen de leerdoelen van een submoduul vooral op het functionele en minder op het technische vlak.[6] De student moet de applicatie leren kennen en leren gebruiken vanuit zijn toekomstige rol als professionele beroepsbeoefenaar. Het gaat erom, de applicatie te leren zien als een instrument dat in de agogische praktijk een waardevol hulpmiddel kan zijn.

Daarnaast zullen hem de elementaire technische kanten van de applicatie bekend moeten zijn, enerzijds als individuele gebruiker ervan, anderzijds om zijn rol te kunnen vervullen in het proces van applicatie-ontwerp en -implementatie.

Verdere leerdoelen betreffen het ontwikkelen van een kijk op agogische processen en de instellingsorganisatie vanuit een informatiekundige optiek (informatiestromen, informatieverwerking, -verwerking en -verstrekking). Daarbij hoort tevens het leren hanteren van exacte gegevens om het agogisch proces te verhelderen, te structureren en te verbeteren.

4 Het themagebied Sociale gevolgen van informatisering

De applicatiegebieden bestrijken niet het gehele veld van de beroepsspecifieke sociale informatiekunde. Automatisering en informatisering genereren als maatschappelijke processen tal van problemen waarmee ook het agogisch werk in zijn functioneren wordt geconfronteerd, en waarop het mede een antwoord moet geven. Ten aanzien van elk werkveld werd onderzocht, over welke beroepskwalificaties afgestudeerden van het HSAO dienen te beschikken met betrekking tot de probleem-

gebieden die daar als gevolg van automatiserings- en informatiseringsprocessen gesignaleerd worden. Ook in dit thematisch gebied is er een onderscheid gemaakt naar generieke en specifieke componenten. De generieke component krijgt nadrukkelijk aandacht in het moduul Basisinformatica, en speelt op de achtergrond mee in elk submoduul van de sociale informatiekunde. Het betreft hier kwesties als: wat betekent automatisering politiek en maatschappelijk? wat betekent het voor werkgelegenheid en privacy?

Bij de specifieke component gaat het om problemen, voortkomend uit de ontwikkeling van de informatietechnologie, die naar hun aard (bijvoorbeeld computer-analfabetisme) of naar hun vorm van oplossing een eigen inbreng van het agogisch werk wenselijk of nodig maken. Deze thema's zijn overigens niet in afzonderlijke leerplanbijdragen beschreven, maar worden behandeld in samenhang met bepaalde applicatiegebieden. Zo wordt er binnen een submoduul ten behoeve van het personeelwerk thematische aandacht geschonken aan het kwalificeren van studenten voor hun rol van gesprekspartner tijdens automatiseringsprocessen binnen organisaties. Eindtermen voor een dergelijk submoduul hebben dan niet alleen betrekking op een globale kennis van ontwikkelingsmethodieken die in de automatisering gehanteerd worden, maar ook op een adequate inbreng daarbij vanuit de optiek van personeelsmanagement.

Per werkveld is er aldus een uitwerking in specifieke thema's gemaakt, - thema's, die hun neerslag krijgen in submodulen.

5 Het eindproduct

Naar de applicatiegebieden en het thematisch gebied werd een beknopt onderzoek gedaan in de beroepenvelden waartoe het HSAO opleidt. Op basis van literatuurstudie en interviews met sleutelfiguren werd vastgesteld, welke concrete applicaties binnen de applicatiegebieden daar gangbaar of in opkomst zijn en hoe de afgestudeerden van het HSAO daarmee in aanraking komen. Hoe het thematisch gebied zich daar manifesteert en hoe de agogische praktijk daarop reageert. Deel I van het leerplan bevat de rapportages van dit werkveldonderzoek.

In Deel II wordt een aantal submodulen beschreven die én de applicatiegebieden én het thematisch gebied én de werkvelden bestrijken. Op grond van de onderzoeksresultaten en mede op basis van onderwijskundige inzichten werden de te beschrijven onderwerpen geselecteerd. Naast een moduulbeschrijving Basisinformatica bevat het leerplan de volgende submodulen voor de beroepsspecifieke informatiekunde:

- Informatisering en automatisering van de organisatie
- Informatiebeleid en de personeelsfunctionaris
- Administratie en financieel management
- Projectmatig werken
- Geavanceerde tekstverwerking en Desk Top Publishing
- Cliëntregistratiesystemen
- Casemanagement-systemen
- Eindgebruik inrichtingsinformatiesystemen
- Het personeelsinformatiesysteem als instrument voor Human Resources Management
- Zoeken in bestanden met sociale informatie
- Sociaal Handboek. De vraagbaak voor het sociale beleid
- Consultatie-/diagnose/behandelingssystemen (CDB-systemen)
- Beroepskeuze en arbeidsmarkt
- Cliënt-adviesprogramma's
- Gebruikersgroepen leren zelf de computer te bedienen
- Creatieve en educatieve software in de hulpverlening
- COO en educatieve programma's

Elk submoduul beschrijft begin- en eindtermen, studielast, globale inhoud, didactische werkvormen, benodigde leermiddelen en toetsingsmogelijkheden. Waar mogelijk wordt verwezen naar bestaand lesmateriaal en/of worden suggesties gedaan voor ontwikkeling daarvan. Het was nadrukkelijk niet de bedoeling om in het kader van de submodulebeschrijving (nieuw) lesmateriaal te ontwikkelen. Ervan uitgaande dat het leerstofgebied sociale informatiekunde bij voorkeur geïntegreerd wordt binnen andere studie-onderdelen, is bij ieder submoduul aangegeven in welk bestaand studie-onderdeel dit kan worden opgenomen.[7]

Deel III van het leerplan beschrijft een aantal mogelijkheden voor de clustering van submodulen tot samenhangende verzamelingen, gericht op de vigerende studierichtingenstructuur in het HSAO.

Een belangrijk punt is de implementatie. Invoering van dit leerplan in het onderwijs zal nascholing van de docenten en een aantal infrastructurele voorzieningen vereisen, zoals hard- en software en gekwalificeerde ondersteuning. Het leerplan bevat een advies in dezen. Deel III bevat tevens een advies voor de organisatieaspecten van de leerplan-implementatie binnen de opleidingen.

6 Projectorganisatie

In de inleiding werd reeds melding gemaakt van het feit dat het onderhavige project werd uitgevoerd in het kader van het Vernieuwingsbeleid Informatie Technologie (VIT). Penning (1989) noemt produktgerichtheid als een van de kenmerken van VIT-leerplanontwikkeling, - reden

om haar als project te definiëren.

"Een projectmatige aanpak is alleen mogelijk indien daartoe een van de staande organisatie losgekoppelde organisatie wordt opgezet. Het is een op produktie gerichte organisatie waarbinnen taken en bevoegdheden eenduidig zijn gedefinieerd." (Penning, 1989:1) Resultaten van een leerplanontwikkelingsproject informatica moeten gedragen worden door en effect hebben voor het gehele HSAO. Omdat het project fysiek was ondergebracht op één hogeschool, bood een hoofdaannemer-onderaannemerconstructie mogelijkheden om meerdere hogescholen daadwerkelijk te betrekken bij de uitvoering ervan.

De Hogeschool Eindhoven was hoofdaannemer voor dit leerplanproject. Alle centraal uit te voeren taken werden verricht door Hogeschool Eindhoven, die deze had ondergebracht bij CAUSA, het automatiseringssteunpunt van de sector Sociaal Agogisch Onderwijs.

Van de overige taken werd een deel door CAUSA verzorgd; een ander deel is uitbesteed aan andere hogescholen. Deze hogescholen fungeerden als onderaannemer voor een werkveldonderzoek, alsmede voor het beschrijven van de bijbehorende submodulen voor het leerplan.

Naast de Hogeschool Eindhoven participeerden aan dit project:

- de faculteit Welzijn/Arbeidsverhoudingen/Gezondheidszorg van Hogeschool Rotterdam & Omstreken (voor het deelproject Transmurale en Pedagogische Hulpverlening, met inbegrip van de Creatieve Therapie);
- de sector Maatschappelijke Dienstverlening van de Hogeschool van Amsterdam (voor het deelproject Maatschappelijk Werk en Dienstverlening);
- de sector Welzijn en Informatie van Rijkshogeschool Groningen (voor het deelproject Culturele en Maatschappelijke Vorming).

Het deelproject Personeel en Arbeid werd uitgevoerd door de sector SAO van Hogeschool Eindhoven.

Er is per deelproject een contract opgesteld waarin de te verrichten inspanningen en de specificaties van het te leveren product gedetailleerd waren vastgelegd. Voor het werk dat hogescholen in onderaanneming verrichtten, ontving men een standaardvergoeding van 42.000 gulden (voor met name de personeelslasten). De infrastructuurkosten (overhead, werkruimte e.d.) werden niet vergoed en vormden de eigen financiële bijdrage van de onderaannemers in het project. Deze gekapitaliseerde infrastructuurkosten bedroegen plm. 12.000 gulden per onderaanneming. Als hoofdaannemer droeg Hogeschool Eindhoven bijna 60.000 gulden bij aan het project.

Om de kwaliteit van het leerplan te verhogen en gunstige condities te scheppen voor de implementatie van het leerplan was het streven gericht op een zo groot mogelijke betrokkenheid van het HSAO. Deze werd als volgt

gerealiseerd:

- Het leerplanproject is geheel uitgevoerd door HSAO-opleidingen. Er vond geen uitbesteding plaats buiten deze opleidingen.
- Er is een Begeleidingscommissie samengesteld uit deskundigen verbonden aan het HSAO. Hiervoor werd onder andere een beroep gedaan op leden van de Landelijke werkgroep informatica HSAO. De Begeleidingscommissie adviseerde de hoofdaannemer.
- Per werkveld zijn er Werkveldcommissies ingesteld, samengesteld uit docenten verbonden aan het HSAO, aangevuld met deskundigen uit het werkveld. Bij de samenstelling van deze commissies is gezocht naar een optimale spreiding over zoveel mogelijk Hogescholen. Om het functioneren van deze commissies te bevorderen, werden de onderaannemers regionaal gespreid. De werkveldcommissies adviseerden de onderaannemers bij het werkveldonderzoek en de opstelling van de leerplanbijdragen.
- Het periodiek CIS-nieuws, dat in de INSP-periode een effectief communicatiemedium bleek met een goede dekking van het HSAO, werd onder de naam "Interactief" gecontinueerd tijdens de looptijd van het leerplanontwikkelingsproject.

7 Afsluiting

In de eerste fase van het project (tot eind maart 1990) werden door de participanten onderzoeken verricht naar gebruik en gevolgen van informatietechnologie in de diverse werkvelden van de sociaal-agogische sector. De beschrijving van de leerplanonderdelen vond plaats in de tweede projectfase (mei/juni 1990). De laatste fase (september/oktober 1990) stond in het teken van de eindredactie van het leerplan.

Via het periodiek "Interactief" zijn de opleidingen op de hoogte gebracht van het verloop van het project en van de voltooiing ervan. Inmiddels heeft de HBO-Raad besloten, de volledige tekst van het leerplan per diskette onder hogescholen te distribueren. Daarnaast heeft de HBO-Raad een bescheiden budget beschikbaar gesteld ter ontwikkeling van een implementatie-training.

Deze training is bestemd voor medewerkers van HSAO-opleidingen die op sector- c.q. studierichtingsniveau belast zijn met de beleidsontwikkeling rond (informatica-)onderwijs; zij zullen de implementatie van het VIT-leerplan in hun instelling of studierichting moeten (gaan) 'aansturen'.

De training zal gericht zijn op een drietal aspecten:

- oriëntatie op de inhoudelijke en didactische inzet van het VIT-leerplan en zijn onderdelen,

- strategie-ontwikkeling voor de implementatie van het VIT-leerplan in de eigen opleidingen der deelnemers,
- lesmateriaal in het kader van het VIT-leerplan: het reeds beschikbare en het verder te ontwikkelen lesmateriaal.

Hogeschool Eindhoven c.q. CAUSA ontwikkelt de training en bereidt deze organisatorisch voor. Hierbij wordt, waar nodig en wenselijk, een beroep gedaan op de Hogescholen die in het voorgaande VIT-project als onderaannemer fungeerden. Met name de uitvoerders van de deelprojecten zullen benaderd worden om in de training als docent op te treden.

Noten

- 1 Het Raamleerplan Sociale Informatiekunde is vervaardigd door het SIO-team (Sociale Informatiekunde Ontwikkelteam) van de voormalige landelijke werkgroep HSAO/Informatica, en uitgebracht door de HBO-Raad.
- 2 Tijdens de looptijd van het project vond binnen de HBO-Raad de definitieve besluitvorming plaats over de hervorkaveling van het HSAO, als vervolg op het rapport "Herkenbare kwaliteit" van de commissie Van der Top (maart 1989). In dit rapport werd voorgesteld de dertien bestaande studierichtingen in het HSAO om te vormen tot vier nieuwe hoofdrichtingen. De in het kader van het INSP gevolgde strategie van studierichtingsgewijze aanpak bij het ontwikkelen van leerplannen bood het risico dat deze leerplannen niet voldoende zouden aansluiten op de nieuwe studierichtingenstructuur.
- 3 In eerste aanleg zou het leerplan zich eveneens richten op de 2de fase opleiding. Voorzover er momenteel in de 2de fase aandacht moet worden besteed aan beroepsgerichte sociale informatiekunde, zal dat het karakter hebben van inhaalprogramma's. Mogelijk kan men daarbij gebruik maken van het aanbod voor de 1ste fase. In hoeverre er voor de 2de fase aparte modules ontwikkeld moeten worden, zal over een aantal jaren kunnen blijken.
- 4 Het gebruik van deze term kan aanleiding zijn tot verwarring, temeer omdat een aantal van de hier gepresenteerde 'bouwstenen' een omvang heeft van 40 student-studiebelastingen. Men spreekt in de onderwijspraktijk dan vaak van een 'moduul'. Daar is op zich geen enkel bezwaar tegen. In het onderhavige leerplan wordt met de term 'submoduul' benadrukt, dat de betreffende stof - ongeacht de omvang - bij voorkeur opgenomen wordt in de studie-inhoud van een bestaand programma-onderdeel.
- 5 Er wordt in de literatuur op diverse wijzen uitdruk-

- king gegeven aan deze generieke component, uiteenlopend van een globale indeling in soorten applicaties (organisatiegerichte en cliëntgerichte toepassingen; zie Raamleerplan Sociale Informatiekunde) tot een gedetailleerde uitwerking van soorten informatie in het welzijnswerk (zie Visser 1986). In het leerplanproject is gekozen voor een middenweg: het benoemen van applicatiegebieden die in het beroepenveld onderkend kunnen worden.
- 6 Cfr. Eindrapport CHIP (1986:16): "Personen die binnen andere vakgebieden gebruik maken van computers kan men aanduiden als 'gebruikers' voor zover van algemene computertoepassingen gebruik wordt gemaakt en als 'specialistische gebruikers' waar vakspecifieke computertoepassingen in het geding zijn."
 - 7 Over voor- en nadelen bij wel of niet integreren van sociale informatiekunde binnen andere studie-onderdelen: zie het Raamleerplan Sociale Informatiekunde. In dit project is gekozen voor een geïntegreerde aanpak omdat de leerstof, gezien de doelstelling, het meest tot zijn recht komt indien die is ingebed in de reguliere programma-onderdelen. Bovendien betekent de keuze voor een afzonderlijk onderdeel sociale informatiekunde, dat er één docent speciaal voor opgeleid of aangetrokken wordt. Spreiding van deskundigheid maakt de sociale informatiekunde in dit opzicht minder kwetsbaar voor de zuigkracht van de informatica-arbeidsmarkt.

Gebruikte literatuur

- Eindrapport Commissie Hoger Onderwijs Informaticaplan [Eindrapport CHIP] (1986). Den Haag: HBO-Raad
- Graaf, H. de (1987) Computers in welzijnswerk. Den Haag: NIMAWO
- Graaf, H. de & T. Tossijn (1987) Congresbundel WELCOM. Rijswijk: Ministerie van WVC
- 'Herkenbare kwaliteit'. Eindrapport adviescommissie HSAO (1989). In: Hogeschoolbericht 60, 1-46
- Informatica in het HBO. Beleidsplan 1986/1990 (1985). Den Haag: HBO-Raad
- Lieshout, H. van (red.) (1990) Leerplan Sociale Informatiekunde HSAO. Den Haag: HBO-Raad
- Olthof, D. & N. Welling (1989) Trendonderzoek computers & sociale sector 1989. In: Welzijnsweekblad 13, 9-19
- Penning, A. (1989) Notitie "Leerplanontwikkeling in het kader van VIT". Den Haag: HBO-Raad
- Raamleerplan sociale informatiekunde (z.j.). Den Haag: HBO-Raad
- Roosenboom, P.G.M. (z.j.) Modelleerplan sociale informatiekunde inrichtingswerk. Eindhoven: CAUSA/

Hogeschool Eindhoven

Visser, A. (1986) Informatie, welzijn en computers.
Alphen aan den Rijn: Samsom

Vleeming, R., Z. Hamers, H. op de Laak, M. Michels &
P. Roosenboom (1987) Leerplan sociale bedrijfskundige
informatica. Den Haag: HBO-Raad